

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง ความรู้และความตระหนักต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนของแม่บ้านชุมชนบ้านเด่นสามัคคี เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาความรู้และความตระหนักถึงวิธีการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนของแม่บ้านในชุมชนบ้านเด่นสามัคคี (2) เพื่อศึกษาทางเลือกและแนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนของแม่บ้านในชุมชนบ้านเด่นสามัคคี

การศึกษาครั้งนี้เป็นวิธีศึกษาศึกษาเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือแม่บ้านชุมชนบ้านเด่นสามัคคี ครัวเรือนละ 1 คน เป็นจำนวน 165 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

แม่บ้าน ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 49 ปี สูงสุด 87 ปี ต่ำสุด 17 ปี ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 41 – 50 ปี โดยส่วนใหญ่มีการระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา ขนาดของครัวเรือนเป็นครอบครัวขนาดเล็ก 4 – 6 คน หรือน้อยกว่ามีการศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน สูงสุด 13 คน ต่ำสุด 1 คน และอาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เกิดนานกว่า 33 ปี สูงสุด 81 ปี ต่ำสุด 1 ปี และในการดูแลทำความสะอาดและจัดระเบียบในบ้านส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของแม่บ้านเพียงผู้เดียว ในบางครัวเรือนที่เป็นครอบครัวขนาดใหญ่จะแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบดูแลส่วนของตนเอง

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน

แม่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการประหยัดพลังงานไฟฟ้าซึ่งแม่บ้านมีความรู้ระดับดีเป็นอันดับหนึ่ง มีความรู้ระดับดีในเรื่องของสารเคมีในครัวเรือนเป็นอันดับสอง มีความรู้ระดับดีในเรื่องของน้ำดื่ม/น้ำใช้เป็นอันดับสาม มีความรู้ปานกลางในการกำจัดขยะมูลฝอยเป็นอันดับสี่ และมีความรู้ปานกลางใน

การกำจัดขยะอันตรายเป็นอันดับสุดท้าย โดยแม่บ้านทุกคนรู้ดีว่าในการประหยัดพลังงานไฟฟ้า จะต้องปิดสวิตช์ไฟทุกครั้งเมื่อไม่มีความจำเป็นต้องใช้ แม่บ้านส่วนใหญ่ทราบดีว่าในการกำจัดแมลงควรแก้ที่ต้นเหตุ เช่น ไม่ปล่อยให้มียุงช้ำภายในบริเวณบ้าน แม่บ้านทุกคนรู้ว่าน้ำสะอาดคือน้ำที่ไม่มีสีไม่มีกลิ่น ไม่มีตะกอน แม่บ้านส่วนใหญ่รู้ดีว่าการทิ้งขยะต้องแยกประเภทก่อนทิ้ง แม่บ้านส่วนใหญ่รู้ดีว่าในการทิ้งขยะอันตรายจะต้องแยกทิ้งในถังขยะประเภทขยะอันตราย เช่น กระป๋องยาฆ่าแมลง หลอดไฟที่เสียแล้ว

ตอนที่ 3 ความตระหนักต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน

แม่บ้าน มีความตระหนักว่าปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งแม่บ้านเห็นว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ปัญหาพลังงานเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับสอง ปัญหาขยะอันตรายเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับสาม ปัญหาน้ำเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับสี่ และปัญหาสารเคมีในครัวเรือนเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดเป็นอันดับสุดท้าย

โดยแม่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าหากไม่จัดการขยะเปียกอย่างถูกวิธีจะกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรค เช่น แมลงวัน แมลงหวี่ แมลงสาบ หุ้ ยุง ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดของปัญหาขยะมูลฝอย

การเปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าทิ้งไว้โดยไม่จำเป็นเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงมากที่สุดเพราะค่าไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้นและไม่รวมมือกันประหยัดพลังงานไฟฟ้าจะทำให้ลูกหลานจะไม่มีไฟฟ้าใช้ในอนาคต

ส่วนด้านขยะอันตรายแม่บ้านส่วนใหญ่ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาที่เกิดจากอากาศเป็นพิษเนื่องมาจากการไม่แยกกำจัดขยะประเภทถ่านไฟฉาย กระป๋องยาฆ่าแมลง หลอดนีออน ยารักษาโรคที่หมดอายุ ว่าเป็นปัญหาที่รุนแรงมากที่สุดของปัญหาขยะอันตราย และปัญหาของการไม่แยกขยะอันตรายออกจากขยะประเภทอื่นๆ ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนต่อผู้บริโภค หากมีการปนเปื้อนกับขยะที่สามารถนำไปใช้ใหม่ได้ รวมถึงสุขภาพของคนในครอบครัวด้วย

สำหรับปัญหาเรื่องน้ำนั้น แม่บ้านส่วนใหญ่มีความตระหนักถึงความปลอดภัยของน้ำดื่มที่มีผลต่อสุขภาพโดยตรงมากที่สุด ส่วนปัญหาน้ำในด้านอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับสุขภาพโดยตรง แม่บ้านเห็นว่าเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงในระดับมาก เช่นการไม่บำบัดน้ำก่อนทิ้งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชุมชน และการไม่ประหยัดน้ำจะทำให้ปริมาณน้ำใต้ดินลดลง เป็นต้น

ปัญหาที่เกี่ยวกับสารเคมีในครัวเรือน แม่บ้านส่วนใหญ่จะตระหนักในเรื่องของอันตรายที่มีต่อสุขภาพจากการกิน/ใช้ ยารักษาโรคที่หมดอายุแล้วมากที่สุด ส่วนเรื่องอื่นๆ แม่บ้านมีความตระหนักถึงปัญหาในระดับมาก โดยตระหนักถึงอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจจากการใช้ลูกเหม็นมากเป็นอันดับสุดท้าย

ส่วนที่ 4 การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน

ภาพรวมแม่บ้าน มีการปฏิบัติที่ถูกต้องเกือบทุกครั้งที่ในการป้องกันหรือจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประหยัดพลังงานแม่บ้านจะปฏิบัติอย่างถูกต้องทุกครั้ง ส่วนปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับสารเคมีในครัวเรือน ปัญหาขยะอันตราย ปัญหาน้ำ และปัญหาขยะมูลฝอย แม่บ้านจะปฏิบัติอย่างถูกต้องเกือบทุกครั้ง ซึ่งในการประหยัดพลังงานแม่บ้านจะเลือกใช้ตู้เย็นที่มีเครื่องหมายประหยัดไฟเบอร์ 5 เป็นอันดับแรก ในการจัดการกับปัญหาเกี่ยวกับสารเคมีในครัวเรือน แม่บ้านเลือกที่จะใช้น้ำส้มสายชูผสมน้ำทำความสะอาดพื้นแทนน้ำยาถูพื้นเป็นอันดับแรก ในการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องขยะอันตรายแม่บ้านจะทิ้งกระป๋องยาฆ่าแมลงและถ่านไฟฉายที่ใช้แล้ว จากขยะอื่นเป็นอันดับแรก ในการจัดการปัญหาเกี่ยวกับน้ำ แม่บ้านจะต้มน้ำบาดาลเพื่อต้มเป็นอันดับแรก ส่วนการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย แม่บ้านจะเทเศษอาหารออกกล่องโฟมก่อนการทิ้ง โดยทิ้งเศษอาหารในถังขยะเปียกและทิ้งกล่องโฟมในถังรีไซเคิลเป็นอันดับแรก

ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงทางเลือกในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน

แม่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชนที่อาศัยอยู่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมในเรื่องของปัญหาขยะรุนแรงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ปัญหาอากาศเสีย และปัญหาน้ำเสีย นอกจากนี้ แม่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าสารเคมีสำหรับครัวเรือนไม่จำเป็นต่อครัวเรือน

แม่บ้านส่วนใหญ่มีแนวทางในการลดปริมาณการใช้สารเคมีและปริมาณขยะในครัวเรือน รวมทั้งมีข้อตกลงในการใช้พลังงานไฟฟ้าและน้ำในครัวเรือน นอกจากนี้ แม่บ้านส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่วนแม่บ้านที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่วนใหญ่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาขยะมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาอากาศเสีย และปัญหาน้ำเสียตามลำดับ

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพลังงาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะรัฐบาลให้ความสำคัญในการประหยัดพลังงานไฟฟ้าอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ รวมทั้งใช้สื่อโทรทัศน์ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างมากและกว้างขวางทำให้แม่บ้านมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการประหยัดพลังงานไฟฟ้า เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้รัฐบาลจะมีการรณรงค์อย่างมากในการให้ประชาชนร่วมกันประหยัดพลังงานไฟฟ้า แต่ก็ยังมีแม่บ้านบางส่วนที่ไม่ทราบว่า การถอดปลั๊กหม้อหุงข้าวไฟฟ้าหรือกาดม้ไฟฟ้าออกทันทีเมื่อข้าวสุกหรือน้ำเดือด หรือการหมั่นทำความสะอาดหลอดไฟ ทำให้ประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นไปได้ว่าแม่บ้านมีความเคยชินในการใช้หม้อหุงข้าวที่มีระบบอุ่นอัตโนมัติ มีกาดม้ไฟฟ้าที่มีระบบต้มน้ำอัตโนมัติ เมื่อหุงข้าวเสร็จหรือน้ำเดือดจึงไม่ดึงปลั๊กออกทันที อีกทั้งยังต้องการให้ข้าวอุ่น หรือน้ำร้อนอยู่ตลอดเวลาสามารถรับประทานอาหาร หรือใช้น้ำร้อนได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

สำหรับความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน แม่บ้านมีความตระหนักถึงความรุนแรงของการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาขยะ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของแม่บ้านที่เห็นว่าชุมชนที่อาศัยอยู่มีปัญหาขยะเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงที่สุด และแม่บ้านที่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่เข้าไปจัดการเรื่องปัญหาขยะเป็นอันดับหนึ่ง ผลการศึกษาดังกล่าวมีความขัดแย้งกับการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชน อำเภอนครหลวง : ศึกษากรณีกิจการอุตสาหกรรมในเขตเกษตรกรรมของ เสน่ห์ พบพาน (2528) ที่พบว่าประชากรที่ศึกษามีความตระหนักในปัญหาน้ำเสียมากที่สุด ทั้งนี้เพราะมีผลต่อระบบการเกษตร ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะของการประกอบอาชีพมีความแตกต่างกัน จึงเห็นความสำคัญของน้ำและตระหนักถึงปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อน้ำ แต่ในการศึกษานี้ ประชากรส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านในเขตเมือง และประกอบอาชีพเป็นแม่บ้าน จึงทำให้ตระหนักถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด ฉะนั้นจึงเห็นว่าปัญหาขยะเป็นปัญหาที่รุนแรงมากที่สุด อีกทั้งการรณรงค์อย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรมของภาครัฐ รวมถึงการให้ความร่วมมือของสถาบันการศึกษาที่จะให้ประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญของปัญหาขยะหากมีการจัดการไม่ถูกวิธี อีกทั้งยังมีโครงการต่างๆ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างชัดเจน เช่น โครงการแยกขยะ โครงการขยะรีไซเคิล เป็นต้น

ส่วนการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน แม่บ้านมีการปฏิบัติหรือมีการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนอย่างถูกต้องเกือบทุกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประหยัดพลังงานไฟฟ้าที่แม่บ้านปฏิบัติถูกต้องทุกครั้ง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการประหยัดพลังงานไฟฟ้าส่งผลกระทบสั้น เห็นผลชัดเจน กล่าวคือ หากแม่บ้านหรือคนในบ้านร่วมมือกันในการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ย่อมจะลดค่าใช้จ่ายเรื่องค่าไฟฟ้างได้ในแต่ละเดือน อีกทั้งภาครัฐยังมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนช่วยกันประหยัดพลังงานไฟฟ้าและมีโครงการที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างง่ายดาย โดยไม่ต้องเสียอะไรเลย ทั้งเวลา และเงิน ซึ่งก็คือ โครงการประหยัดไฟกำไร 2 ต่อ ที่แม่บ้านสามารถเห็นผลได้ในทุก ๆ สัปดาห์ จึงทำให้เป็นแรงจูงใจให้แม่บ้านปฏิบัติอย่างจริงจัง

จากข้อมูลที่ได้แม่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน มีความตระหนักถึงความรุนแรงต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนมากที่สุด อีกทั้ง ยังมีการปฏิบัติที่ถูกต้องเกือบทุกครั้งในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของ เกษม จันทร์แก้ว (2536) ที่กล่าวไว้ว่าบุคคลจะเกิดความตระหนักในสิ่งแวดล้อมได้นั้น จะต้องรู้แจ้งเห็นจริงในเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งการที่จะรู้แจ้งเห็นจริงจะต้องสร้าง ความลุ่มลึกชัดแจ้งในเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะและความลุ่มลึกชัดแจ้ง จะต้องประกอบไปด้วยขั้นตอน 4 อย่างคือ มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ รักและหวงแหนในสิ่งที่เข้าใจอย่างถ่องแท้ รู้สึกเป็นห่วงและกังวลถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นและปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนี้แนวความคิดเกี่ยวกับความตระหนักในสิ่งแวดล้อมของ ชูศักดิ์ วิทยาภัก (25431) กล่าวว่า การที่บุคคลได้รับทราบและรับรู้ว่ามีปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในที่ที่ตนอาศัยอยู่ และมีความคิด ตลอดจนการที่ต้องการจะกระทำการอย่างใดต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดของสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากองค์ประกอบของความลุ่มลึกชัดแจ้ง และจากความรู้ ความตระหนัก และการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของแม่บ้าน รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้ง การที่แม่บ้านมีแนวทางในการลดการใช้สารเคมี ลดปริมาณขยะ มีข้อตกลงร่วมกันในครอบครัวในการที่จะประหยัดพลังงานไฟฟ้าและน้ำ จึงอาจจะกล่าวได้ว่า แม่บ้านมีความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน หรือรับรู้ถึงผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษานี้ อาจเป็นประโยชน์ในการหาแนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน ดังนี้

1. สร้างโอกาสให้แม่บ้านมีการพบปะเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น จะทำให้แม่บ้านมีความจริงจังในการปฏิบัติแล้ว การแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาขยะที่เป็นปัญหารุนแรงอันดับหนึ่งก็จะสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ นั่นเพราะแม่บ้านส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังตระหนักถึงปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมว่ามีความรุนแรงมากที่สุด รวมทั้งยังมีการปฏิบัติอย่างถูกต้องเกือบทุกครั้งต่อการจัดการเรื่องของสิ่งแวดล้อม แต่การมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนยังไม่มากเท่าที่ควร ฉะนั้นผู้นำชุมชน จึงควรประชาสัมพันธ์ และจัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม โดยให้แม่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ หรือแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด เพราะการจัดระเบียบในบ้าน หรือดูแลเรื่องต่างๆ ในบ้านส่วนใหญ่แม่บ้านจะเป็นจัดการ นอกจากนี้ แม่บ้านส่วนใหญ่จะมีแนวทางในการลดการใช้ปริมาณสารเคมี รวมทั้งลดปริมาณขยะ อีกทั้งยังมีข้อตกลงในการใช้พลังงานไฟฟ้าหรือน้ำภายในครัวเรือน

2. ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนกับแม่บ้านเพื่อจะได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และทัศนคติในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้อง แม้ว่าแม่บ้านจะมีความรู้โดยรวมในเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับดีแล้วก็ตาม แต่ยังมีบางเรื่องแม่บ้านไม่ทราบ หรือยังเข้าใจผิด หรือยังมีการปฏิบัติด้วยความเคยชินอยู่ เช่น การใช้น้ำยาฟอกผ้าขาวกับผ้าที่สกปรกมาก ๆ การใช้งาน/แก้วนํ้ากระดาดเป็นการเลือกที่เหมาะสม การทำลายถ่านไฟฉายใช้แล้วด้วยการเผา การใช้นํ้าผงซักฟอกที่ใช้ซักผ้าแล้วมารดน้ำต้นไม้ได้ การไม่ถอดปลั๊กหม้อหุงข้าวไฟฟ้าหรือกาต้มนํ้าร้อนไฟฟ้า เป็นต้น

3. แม่บ้านมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน จากผลการศึกษาที่พบว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือน โดยส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือกับโครงการรณรงค์ของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการจัดการระดับผิวเผินเท่านั้น แต่เนื่องจากแม่บ้านตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของตนเองและทุกคนในครอบครัวเป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญต่อการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรมและจริยธรรมแก่คนรุ่นหลัง

4. ผลการศึกษาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนได้ โดยให้ความสำคัญต่อการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่สตรีผู้ซึ่งมีหน้าที่เป็นแม่บ้าน เป็นผู้จัดการในครัวเรือน แต่จะต้องกำหนดประเด็นปัญหาและสาเหตุให้เหมาะสมต่อการรับรู้และทำความเข้าใจ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับพฤติกรรมจัดการกับปัญหาให้ชัดเจน อาจใช้อาศัยสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ป้ายโฆษณา เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ที่หลากหลายและมีลักษณะเฉพาะของผู้หญิง เมื่อแม่บ้านมีความรู้ชัดเจนในเรื่องการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ย่อมจะถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นต่อไปให้ปฏิบัติต่อไป ในที่สุดจะเกิดความยั่งยืนในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเริ่มจากในครัวเรือน

5. แม่บ้านเองควรที่จะเลือกซื้อสินค้าตามความจำเป็นแค่พอดีกับความต้องการของครัวเรือนเท่านั้น แม้ว่าแม่บ้านจะเข้าใจและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามโครงการรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม แต่ความเคยชินในพฤติกรรมการบริโภคยังคงมีอยู่ ทำให้การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากครัวเรือนทำได้เพียงผิวเผินเท่านั้น หากมีการปรับพฤติกรรมการบริโภคให้มีความพอดี จะช่วยให้การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง